

Koncertekről

MÁV Szimfonikus Zenekar – 2014. január 16.

A Szőke Tibor-mesterbérlet idei első koncertjének műsora két részre tagolódott; az első félidő kínált ritkaságokat, a másodikban pedig biztos sikerre számítható szimfónia kapott helyet, Beethoventől a IV. (B-dúr). A mesterbérlet estjein hagyományosan neves-rangos szólista is szerepel – ezúttal Rost Andreát sikerült megnyerni Berg hét korai dalának, s Korngold A halott város című operájából Marietta dalának előadójául. Az est karmestere a zenekarral 2010 óta rendszeresen dolgozó Kesselyák Gergely volt.

Bizonyára nem én vagyok az egyetlen, aki mindig örömmel regisztrálja, ha zenekari dalok kerülnek műsorra, hiszen ez is egy módja annak, hogy dalokat hallhasson, élő előadásban a zenebarát (a dal-műfaj mostoha sorsa régóta tart, a nagyritkán megrendezett dalestek kedvező fogadtatása ellenére). A ritkán hallható Berg-dalok a szakmabeliek számára is inycen csemegét jelentenek. Rost Andreát látva-hallva aligha tűnt jogosnak e dalok sorsa: a fiatal, huszoneves romantikus hangvételű miniatűrjei tetszetős hallgatnivalónak tűntek. Külön érdemes volt megfigyelni az énekesnő színpadi jelenlétének apró különbözőségeit amikor dalt, illetve, amikor operarészletet énekelt – énekesek ill. énekes-növendékek számára kifejezetten tanulságos lett volna. (Egy apróság, merthogy a közönség szívesen elégedetlenkedik: a műsorismertető által is tartalmazott versfordításokat kivetítve is olvashattuk – Marietta dalának nyersfordítását viszont nem. Az ideális megoldás a kétnyelvű szövegközlés lenne, akár nyomtatásban, akár kivetítve.) A lelkes fogadtatásért ráadás járt, Lauretta áriája a Gianni Schicchi-ből.

A Berg-dalok kíséretéért elismerés jár a zenekarnak: az áttört zenekari szövet jól érvényesült, a belső szólamok sohasem degradálódtak töltőszólamná. A következő műsorszám, Korngoldtól a Straussiana is példásan kidolgozott, remek hangulatú előadásban csendült fel. A szvit egyszerre hatásos játszánivaló (hiszen népszerű darabok feldolgozásainak sorozata), ugyanakkor hálátlan is, amennyiben úgy zeneileg, mint technikailag a legapróbb bizonytalankodás is rögtön feltűnő benne. A muzsikuskok érezhetően kedvvel játszották, Kesselyák lelkesítő irányítását követve.

Ilyen kezdet után elszomorító folytatás következett – annak ellenére, hogy a közönség lelkesen tapsolt. Korjelenségnek is tekinthető, nem egy karmesterünk „szokása”, hogy többé-kevésbé indokolatlanul hajszolja a tempót. Ilyesmi korábban sem a MÁV Szimfonikus Zenekarnál általában, sem Kesselyák Gergely vezényletére nem volt jellemző. Éppen ezért hideg zuhanyként hatott az a „megoldás”, hogy négy gyors tétel füzérévé alakították a ciklikus kompozíciót. Mintha nem bíztak volna a műben (értékében és érdekességében). Az érem másik oldala, hogy ezáltal különleges kihívást jelentett a zenekari muzsikuskoknak. Kétségkívül remek munka-kapcsolatról tanúskodik, hogy lelkesen követték a karmestert, és tagadhatatlan, hogy imponáló felkészültségről árulkodott a kivitelezés (Takács Nagy Gábor vonóskari műhelymunkájának a gyümölcse a vonós-szólamok fegyelmezett összjátéka). Jó volt érezni a lelkesedést, a játék-örömet, ami pedig nem egyszer hiányzik a hivatásos együttesek teljesítményéből. De mindez nem kárpótolta magát a műért, amelynek érzelem- és gondolatvilága így nem bontakozhatott ki. És elismerés jár a fagottosnak, aki bravúros sport-teljesítménnyel már-már a lehetetlenre vállalkozott, szólamának artikulált megszólaltatásával a száguldó fináléban (méréskeltebb tempóban zeneiségét eredményesebben tudta volna kibontakoztatni).

(Fittler Katalin)

Kodály Filharmonikusok – 2014. január 19.

Keresi helyét még mindig a „Szimfonikus felfedezések” címre átnevezett, annak idején „Szimfonikus zenekari körkép” címmel életre hívott sorozat. A résztvevő együttesek számának csökkenésével a „körkép”-jelleg szűnt meg, az a ritka lehetőség, hogy a fővárosi közönségnek „házhöz jöjjön” az ország megannyi rangos zenekara. A meghívott kiválasztottak mostanra teljesen szabad kezűk kaptak a műsor összeállításában; megszűnt az a korábbi kritérium, hogy műsorra kell tűzni egy 20. vagy 21. századi, lehetőleg magyar kompozíciót. Maradt viszont a fiatal tehetség felfedezésének illetve megismertetésének lehetősége. A Szimfonikus felfedezések programjait idén tematikusan két csoportba sorolták: „Korok rándevúja”, illetve „Hullámok és újhullámok”.

Az előbbibe került a Kodály Filharmonikusok Hommage a Beethoven estje.

Nagy feladatra vállalkozott a Kodály Filharmonia művészeti vezetője és igazgatója, Somogyi-Tóth Dániel, amikor a Hegedűversenyt és a IX. szimfóniát tűzte műsorra. A debreceniek e programja iránt minden korábbi MüPa-beli koncertjüknel népesebb hallgatóság érdeklődött, s ez öröndetes, akár Beethoven muzsikájának, akár a hatékonyabb közönség szervezésnek köszönhető. Nem tudom, mennyi demo-anyag ismeretében esett a választás szólistaként Hosszu-Legocky Gézára, de tény: elhibázott döntés volt! Életrajzírásban erős időket élünk – amikor rendkívül eltérő felkészültségű művészek képesek hasonló szakmai önéletrajzot produkálni (a tényszerűen igaz fellépések semmit sem árulnak el a produkciók értékéből). Ráadásul, a feltüntetett repertoár is inkább a felkérésekről, a lehetőségekről ad képet, nem pedig az illető művész alkatát jellemzi. Mindenesetre, mostantól szerepelhet Hosszu-Legocky életrajzában, hogy a MüPában Beethoven Hegedűversenyét játszotta. Pedig valójában az történt, hogy nyersanyagként felhasználva a klasszikus remekművet, megcsillagotta kétségkívül imponáló hegedűtudását.

Gyanakvással fogadom általában a sokat hangoztatott „művészi alázatot”, de ezúttal még a képmutató alázatot is tudtam volna értékelni. A szabadság határát súroló szabadsággal bánt szólamával a szólista, a maga ízlése szerint alakítva-formálva a kisebb-nagyobb zenei egységeket, amelyeket egymás után sorolt, a nagyforma-építés szándéka nélkül. Tette mindezt gyönyörű tónusú hanggal, problémát nem ismerő virtuozitással.

Klasszikus zenei koncerten már az is viszatetszést keltett, hogy a karmesterhez beszállva jött ki a színpadra, kottával, majd karmesteri segítséggel állította be a kottatartóját. (Repertoár-darabot „nem szokás” kottából játszani, főképp nem elegáns megoldás a bemutatkozó fellépésen.) Magának való szólistának tűnt, aki sem a karmesterrel, sem a zenekarral nem alakít ki – kölcsönös figyelmen alapuló – kapcsolatot. Ezzel lehetetlen helyzetbe hozta a karmestert, aki így koránt sem tarthatta kézben a zenei folyamatokat. Nem lehet érdemben kísérni annak a játékát, aki nem igényli az együttjátszást – nem lehet véletlen, hogy ezúttal még csak udvariasságból sem fejezte ki tetésnyilvánítását a vonóskar!

A Szimfonikus felfedezések cím okafogyottá vált, hiszen Beethoven két közkedvelt műve aligha vár felfedezésre. Viszont a IX. szimfónia remek lehetőséget kínált, hogy felfedezzük, jelenleg milyen formában van az új nevű zenekar, amely ebben az évben ünnepli megalakulása 90. évfordulóját. Kiváló állóképességről tett tanúságot, amennyiben érdemben teljesített a hosszú műsor megszólaltatása során. A IX. szimfónia önmagában is erőpróba, s helyzetüket súlyosbította, hogy a szokásos rövid próbalehetőség birtokában kellett alkalmazkodniuk a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem akusztikai adottságaihoz.

Olyan előadást hallottunk, ami arról győzött meg: a zenekarnak van elképzelése a műről. A tételek indítása atmoszférát teremtett, a tematikus anyagok megformáltan csendültek fel. A nyitótételben talán csak a különböző hangszercsoportok dinamikai árnyalásában lehetett volna aktívabb a dirigens (differenciáltabban érzékeltetve a fafúvósok alkalmankénti funkcióját). A II. tételben pontosságból és érzékenységből egyaránt jelesre vizsgázott a zenekar; biztosan formáltak. Már az első frázissal sikerült megragadniuk a III. tétel hangulatát, és teljes szépségében bontakozhatott ki a Wagner által „a jó ember dallamának” nevezett téma. Az I. hegedű szólam ebben a tételben érzékeny kísérőnek bizonyult. A csellósólam leginkább a zárótételben talált magára, amikor rá összpontosította figyelmét a karmester. Az Örömóda követelményeinek igyekeztek megfelelni az énekesek is. Szólistaként Rendes Ágnes, Bódi Mariannát, Balczó Pétert és Rácz Istvánt hallottuk. A Kodály Kórus remek hangú adottságról tett tanúságot – a kifejezést illetően érdemes lenne többet követelni tőlük.

Szépen megoldott részletek sorjázta, a nagyformát illetően még lehetne árnyalni a kidolgozást. Ehhez arra lenne szükség, hogy a közeljövőben többször előadhassák e remekművet. Minden előadással értéket közvetítenének, s a megérdemelt siker további igényes munkára sarkallná a muzsikusokat.

(Fittler Katalin)

Nemzeti Filharmonikus Zenekar – 2014. január 25.

A megváltozott kezdési időpont ellenére is szép számú érdeklődő hallgatta Mahler VII. szimfóniáját az „Ótórai bérlet” második rendezvényén. Meglepő volt viszont, hogy néhányan úgy pattantak fel helyükről a záróakkordot követően, jöllehet, még kilenc óra sem volt, mintha legalábbis az utolsó buszt/

villamost akarták volna elérni. Annál is inkább, mivel a mintegy nyolcvan percnyi muzsika nem múlhatott (volna) el nyomtalanul, valamennyi „reflexióidőt” még egy impulzusokban szegény előadás is igényelt volna – márpedig erről koránt sem volt szó! Ez a koncert elsősorban a vendég dirigensnek, Stefan Soltésznek jelentett ajándékot. Ő elsősorban operakarmester (a Magyar Állami Operaházban is vezényelt a közelmúltban), s mint ilyenek, különleges alkalmat kell, hogy jelentsen a pódiumon való megmutatkozás (jöllehet, ilyen minőségben sem tekinthető rutintalannak a 65 éves karmester, mozdulatkészlete, s általában a részletekbe való aktív beavatkozása látványként is sejteti ezt). A hazai karmesterek közül valamelyest Kesselyák irányításával rokon az övé, annyi különbséggel, hogy magyar kollégája – a próbafolyamatok tanulságait, s nem utolsósorban a pillanatnyi hangzást szem előtt tartva - sokkal intenzívebb kapcsolatot tart a zenekari szólamokkal, szólistákkal. Örömmel volt ez Soltész számára, hiszen a remek formában játszó zenekar mindennemű karmesteri beavatkozás, kérés nélkül is remek részleteket sorjázott. Felismerve ezt a helyzetet, elsősorban a folyamatra koncentrált, a tempót határozottan kézben tartva. Nem lebecsülendő e feladat nagysága-jelentősége, hiszen hatalmas apparátusról van szó. (Más kérdés viszont, hogy a hirtelen halk frázisokat oly apró mozdulatokkal rajzolta néha, hogy abból semmit sem láthattak a megszólaltatásban érintett muzsikusok.) Az együtt-tartás szándéka indokolhatja a sok tükör-mozdulatot, de ily módon megannyi „beintés” lehetőségét tekintett el a dirigens. Néha egy-egy kifejező gesztusa viszont elsősorban a közönségnek szólt, mivel térben nem „célozta meg” az illetékes hangszercsoportot.

A hangverseny legnagyobb eredménye, hogy elhangzott ez a kompozíció, amely még a Mahler-reneszánsz legintenzívebb idején is ritkaságnak számít a koncertterekben. Tény, hogy nem akárhol lehet előadni – de hasonló apparátusú társaival gyakrabban találkozni a koncertterem műsorán. És rögtön tegyük hozzá: olyan előadásban csendült fel, amely élményt jelentett azoknak is, akik ismerték (akár csak felvételtől) a művet, s azoknak is, akik számára ez volt az első találkozás. (Ez utóbbi rendkívül fontos, hiszen egy első csalódás évtizedekre visszavetheti nemcsak a mű, de általában szerzőjének a zenéje iránti érdeklődést is.)

Ha közben nem is, elhangzása után annál inkább töprenghetett magáról a szimfóniáról a hallgató. A kiosztott műismertető is

több véleményt ütköztetett a kompozícióról, s nem kétséges, a több mint egy évszázada bemutatott ötételes ciklus mindmáig erősen őrzi egységét. Nem jut messzire, aki a szimfónia-irodalom ismeretében akarja „beskatulyázni”! Aki viszont önmagában tekinti, megcsodálhatja azt a szabad szellemet (bátorságot), amely kétségkívül kellett ahhoz, hogy a maga korában korántsem természetes módon építkezzen – önmagukban könnyen érthető, első hallásra felfogható elemekből – a szerző. Jól körvonalazható puzzle-darabkák egymásutánjából épített többdimenziós hangzasképet (oly módon, hogy néha részben egymásra helyezte azokat), egyszerre szem előtt tartva egyedi nagyformát és a pillanatnyi impulzusok fontosságát. A hangszín-varázs ezúttal is megszokhatatlannak érezteti a Mahler-muzsikát – s ehhez kétségkívül hozzájárult a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem pódiumának remek kihasználása. Megint csak meggyőződhetünk, hogy – a pódium ideális kihasználásával – remek az akusztika, minden hallható.

Szép szólóállások villantak fel valamennyi tételben, egységes tónussal szóltak az egyes hangszercsoportok, s miközben intenzíven élt az irónia kérdőjele, a színek önmagukban is élményt jelentettek (rendkívül széles skálán; néha gyönyörködtettek, máskor meghökkenettek). Az összhatás talán csak akkor lett volna erősebb, ha azt is érezhetjük volna, hogy mindezeket a zenei folyamatokat – elképzelésének megfelelően – karizmatikus egyéniség tartja kézben. Így talán kissé személytelen maradt a közvetítés – vagy nevezhetjük akár objektív szándékú interpretációnak is.

(Fittler Katalin)

MÁV Szimfonikus Zenekar – 2014. január 26.

Hagyományosan az utolsó januári hétvégén került sor, immár 26. alkalommal a Mini-Fesztiválra. Mint a kortárszenei rendezvényeknek általában, kialakult a szakmai törzsközönség-magja, amelyhez az aktuális program iránt érdeklődők – jó esetben maradandóan – csatlakoznak. Az idei kínálat az operakedvelők számára kínált ritka csemegéket (Eötvös Péter: Paradise reloaded (Lilith) című operájának magyarországi bemutatójával a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben, s Bozay Attila: Az utolsó öt szín című, három tanítványa által befejezett művéből készült operafilm vetítésével a MüPa előadótermében). A Magyar Zeneművészeti Társaság és a Művészetek Palotája közös produkciója a Mini-Fesztivál, kama-

raestjének azonban más helyszín, a BMC – Budapest Music Center – adott otthont. A záróest hagyományosan zenekari koncert, amelyre (korábbi gyakorlatot követve) a Fesztiválszínházban került sor.

Kerekszámú évfordulókban idén sem lesz hiány – a magyar zenetörténet alkotó- és előadógárdájából is többen kerülnek ilyen megfontolásból az érdeklődés reflektorfényébe. Méltányos és illő, hogy a Mini-Fesztivál alapítójának (egyszersmind egy évtizeden keresztül az elnöki tisztét is betöltő) Durkó Zsoltnak reprezentatív alkotása is helyet kapjon a műsorban, a szerző születésének 80. évfordulója alkalmából. Csak hálások lehetünk a műsor összeállításáért felelős valamennyi szervezőnek, amiért a Halotti beszédet tűzték műsorra. Azt megelőzően, a záró koncert műsorának első felében három – a fiatalabb generációhoz tartozó – élő szerző műve szerepelt (Kovács Zoltán: *Vae victis* – nyitány, Tóth Péter: *Canzoniere*, valamint ősbemutatóként Virágh András Gábertől a *Concerto for orchestra*).

Az est főszereplője a MÁV Szimfonikus Zenekar volt, főhőse pedig Antal Mátyás, aki – nem először, s vélhetőleg nem is utoljára – akkor „került képbe”, amikor az eredetileg meghirdetett dirigens lemondta e fellépést. Mint korábban is általában, ezúttal is jó kezekbe került e műsor. Az új műsorszámokat is alapos műismeret birtokában irányította, Durkó korszakos jelentőségű művének pedig az értéknek kijáró tisztelettel és műgonddal adózott. Talán csak a vonósok számára állíthatta volna magasabbra a mércét – részükről a Halotti beszéd alaposabb elemülést igényelt volna, nem pusztán a szólamok többé-kevésbé korrekt megszólaltatását. S hadd pótoljak egy mulasztást, név szerint megemlítve a két kiváló szólistát, Philip Györgyöt és Pintér Dömötört – akiknek az est legemlékezetesebb perceit köszönhetjük. Mellettük kevésbé tűnt remekléisnek a Nemzeti Énekhar közreműködése – érezhetően kevesebb figyelmet tudott ezúttal szentelni nekik a karnagyuk, aki az áttört zenekari partitúra egészének visszaadását biztos-pontos ütésein túl a nagyforma koncepciózus felépítésével valósította meg. Az est nagy élményét a Halotti beszéd jelentette, azoknak is, akik korábban már hallották élőben, s azoknak is, akik legfeljebb hangfelvételtől ismerték. Az interpretációt minősíti, hogy azok sem jártak rosszul, akik ezúttal találkoztak első alkalommal a művel. Kovács Zoltán művét lendületesen játszotta a zenekar, Tóth Péter kompozíciója esetében viszont azt érdemes kiemelni, hogy immár nem az első apparátus szólaltatja meg.

A zenekarhoz szólistaként Meláth Andrea társult, a gyermekkori anyagot a Marczibányi Téri Kórusiskola Leánykara énekelte. Ők a zenekari játékosok között foglaltak helyet – ami indokolható akár a pódium-adta lehetőségekkel, de talán többről, másról is szó van, hiszen ugyanaznap délután a Nemzeti Hangversenyteremben a Cseh Filharmónia Énekara (Brno) is a Budapesti Fesztiválzenekar hangszeres művészei közé ékelődve vett részt a Polovec táncok megszólaltatásában. Virágh András Gábor műve esetében a címadást tartom kevésbé szerencsésnek.

Bő két órányi időre utópisztikus időutazáson vehettünk részt; részesei lehetünk egy olyan koncertéletnek, amelyben nem csupán az ismert-szeretett művek újrakhallgatására van lehetőség, hanem olyan élményszerzésre is, amelyet más forrásból aligha tudnánk megszerezni. Ilyenkor úgy tűnik: a kortárs zenével (amiről kiderült már, hogy semmiféle szempontból sem tekinthető homogénnek) csak az a „gond”, hogy hallhatatlan... tehát, ki-ki a különböző alkalmakor, forrásokból megismert szegmensekből kénytelen – saját használatra – képet, véleményt alkotni. Ami – megannyi hasonló értékes koncertek tanúsága szerint – korántsem érthetetlen vagy érdektelen. Csupán – mint bármely korszak zenei termésében – itt is vannak egyszeri és többszöri meghallgatásra méltó darabok... (Fittler Katalin)

Nemzeti Filharmonikusok – 2014. január 30.

Emlékezetes zenei élményekkel gazdagította hallgatóit e koncert. Az első részben – remek ötlet, gondosan előkészített realizálással – szinte „egybekomponáltan” csendült fel Sibeljustól a *Valse triste* és a *d-moll Hegedűverseny*. A zenekar főigazgatója, Kovács Géza két nyelven tájékoztatta a közönséget, hogy a művészek egyváltéban kívánják megszólaltatni az első rész műsorát, s mivel a szólista a *Valse triste* utolsó ütemei alatt észrevétlenül foglalta el helyét (a tételt a zenekari hegedűsök mögött ülve hallgatta), sikerült a terv. Így a *Valse triste* atmoszférateremtőül szolgált a hegedűversenyhez. A moszkvai születésű francia szólista, aki első lemezén Bruch és Paganini versenyműveit, a másodikikon Grieg kompozícióit játssza, rendkívül szuggesztív előadó. Érződik magabiztos fellépésén a korán megszerzett pódium-rutin, ugyanakkor sugárzik a játék-örömtől. Az ilyen szólista – aki közben mindvégig figyel a dirigensre – valószínűleg a zenekarnak is kedves. Tolmácsolásában nincs jelentéktelen hang, ugyanakkor min-

den jól karakterizált frázis – funkciójának megfelelően – az elképzelt (és megvalósított) mű egész koncepciójába illik. Gyönyörű tónusa egyszersmind kihívás a zenekari vonósok számára. Alexandra Soumm magyarországi debütálásának sikerét mi sem bizonyítja jobban, mint hogy két ráadást adhatott a lelkes közönségnek.

Az est második részének műsorán Schubert két szimfóniája szerepelt (III. és VIII.), s – mint Kocsis Zoltán tréfásan megjegyezte – hogy a zenekar se maradjon el a szólista mögött, ráadásként a *Befejezetlen* után felcsendült III. tételének rekonstrukciója. (A decentralizált program összeállítás következtében a közeljövőben egy másik zenekar tolmácsolásában is felcsendül a *Befejezetlen*. Ennek a véletlennek azok a zenebarátok a haszonélvezői, akik nem kötelezték el magukat kizárólagosan valamelyik zenekarunk mellett.)

A Schubert-félidő nagy tanulsága az volt, hogy ismételten bebizonyosodott: az artikuláció kidolgozottsága egészen kivételes hangzás-minőséget eredményez. A viszonylag nagy létszámú zenekar játéka úgy hangulatilag mint a dinamikai skálát tekintve rendkívül differenciált volt. Ennek köszönhetően mindig átélhetőek voltak a harmóniai történések, s a hallgatóság képes volt ráhangolódni az érzelmi-indulati változások mikrostrukturájára – miközben önfeledten élvezte a schuberti dallamgazdagságot.

Két stílus – két világ. Kocsis Zoltán irányításával mindkettő egyszerre volt gyönyörködtető és – a szó legnemesebb értelmében – szórakoztató. (Fittler Katalin)

Nemzeti Filharmonikusok – 2014. február 13.

Senki sem állíthatja, hogy bármely tekintetben is „vaskalapos” lenne a Nemzeti Filharmonikusok koncertszervezése. De ha tud lenni „Ótörái bérlet – megváltozott kezdéssel”, akkor talán érdemes lett volna idejekorán gondolni arra, hogy a rendkívül hosszú programot ne a szokásos fél nyolcas kezdési időponttal játsszák. Aki akár csak egyszer is megélte, hogy egy rendezvényen azért kelljen aggódni, hogy vajon eléri-e az utolsó közlekedési eszközt, tudja, hogy akár ott se lett volna – nincs az a remekmű és az a zseniális előadás, amely feledtetni tudná az aktuális problémát. A nem-szakmabelinek nem kötelessége tudni, hogy milyen terjedelműek a műsorszámok, s bizony, nem kevesen voltak, akik a helyszínen szembesültek a ténnyel: hosszú estének néznek elébe. Mert korántsem véletlenül (vagy spontán ötlettől

vezérelve) mondogatták sűrűn – hogy valamennyi látogató meghallja – a jegyszédők, hogy hosszú lesz a műsor... A kompozíciókat és az előadást egyaránt minősíti, hogy kevesen törekedtek a biztonságos közlekedésre, alig néhányan akarták biztonságosan elérni az utolsó járatokat. Akiket viszont ottmarasztalt az előadás, utána megadták a tiszteletet a művészeknek, kifejezve hálát és elismerést. Mert mindkettő kijárt nekik.

Két ritkán hallható oratorikus mű csendült fel, Rossini Kis ünnepi miséje, valamint Honnegger Dávid királyának első verziója. Az est dirigense Antal Mátyás volt, miként immár hagyománnyá vált, hogy évadonként ő kapja az oratorikus programot, amikor remek együtteséé, a Nemzeti Énekkaré a főszerep. Ilyenkor maximálisan kamatozik a hosszú együttműködés során kialakult azonossága a zenei elképzeléseknek. Az énekkar tudja, mit vár tőle – ezúttal karmesteri minőségben – a karnagya, ugyanakkor, s ez talán még fontosabb, a dirigens ettől még nem hagyja magára dalosait. Mert hiába bízunk bennük, tudja: rutinból nem lehet élményszerűen zenélni. Felváltja az „első hallgató” szerepét, a koncerten mindvégig bábáskodik a hangról-hangra kialakuló folyamatok születésénél. Ez a fajta jelenlét az alapfeltétele, hogy a legegyszerűbb dallamfordulat se legyen közömbös az énekeseknek.

A nagylétszámú együttesekhez szokott dirigens másként viszonyul a zenekarhoz. Zenekari fuvalás múltja is hozzásegíti, hogy úgy irányítson, hogy közben meghagyja a keze alatt muzsikáló hangszerek önállóságát. Tehát, megadja azt a bizalmat, amelyre egyébként rá is szolgáltak a hangszerek – ugyanakkor a kényes pillanatokban vállalja az összerendezés felelősségét. Mozdulatai pontosak, az azonos zenei elképzelés birtokában lemond az - elsősorban a hallgatósnak szóló – izgalmas koreográfiáról. Az exponált szólambelépésekre figyel, s érezhetően állandóan készen áll az esetleges beavatkozásra, ha a hangzás megkívánná. Talán csak az imitációs szakaszokban követelhetett volna markánsabb-feszesebb megfogalmazást.

Rossini művét azzal tette emlékezetessé, hogy engedte áradni a gazdag dallamvilágot, anélkül, hogy „rájátszott” volna az operás hangvételekre. Rossini híres humorérzékének tudható be, hogy kicsinek titulálta a kompozíciót – s talán az ünnepi jelzővel arról akarta elterelni a figyelmet, hogy mennyire személyes hangot ütött meg. Igényes a kompozíció, vélhetőleg azért hallható ritkán a koncerttermekben. Remek feladat a

szólistáknak – ezúttal Hajnóczy Júlia, Heiter Melinda, Megyesi Zoltán és Orendt Gyula vett részt a kompozíció megszólaltatásában. Hajnóczy a második részben még jobban érezte kvalitásait; a francia muzsika vélhetően közelebb áll egyéniségéhez.

Rossini Petite Messe Solennelle-je meglegedett a hallgatói passzivitással – már-már relaxálva merülhettünk el a harmonikus hangzásban. Honnegger szimfonikus zsolttára viszont (s ebben közrejátszik az is, hogy valaki vagy értette a francia szöveget, vagy pedig olvasta a vetített fordítást) egyszerűen a figyelmet is ébren tartotta. A hangszeres kamaraegyüttes változatos hangszínek sokaságával kápráztatta el a hallgatót, aki éppen ezért korántsem elégedett meg azzal, hogy tartalmilag kövesse a narrátor által elmondottakat, s a megzenésítés által elmélyített érzéseket. E muzsika hallgatása közben észrevétlenül repült az idő, s szomorúan nyugtáztuk, hogy egyszerűen véget ért a mű. Pedig még hallgattuk volna...

(Fittler Katalin)

Budafoki Dohnányi Ernő Zenekar – 2014. február 19.

(Művészetek Palotája, Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem)

A Budafoki Dohnányi Zenekar és karmestere, Hollerung Gábor felettébb érdekes kérdést boncolgatott Zene plusz bérletének harmadik hangversenyén, melyet Ungaresca címmel hirdettek meg. Az est központi témája – a könyvtárnyi irodalom ellenére – egy máig megfoghatatlan, meg nem válaszolt kérdést járt körül. Nevezetesen, hogy vajon mitől érzünk magyarnak (vagy magyarosnak) egy kompozíciót. Hiszen már azt is nehéz meghatározni, hogy voltaképpen mit tekintünk magyarnak. Odasorolhatjuk-e például a 18–19. századi verbunkos dallamokat? A korszak egyik kiváló kutatója, Szabolcsi Bence szerint a verbunkosban a nyugat-európai zene elemei éppúgy megtalálhatók, mint a szláv és a balkáni zene jellegzetességei és téveszme ezt a régi magyar nemesi muzsikából származtatni. Vagy egy másik példa: mennyire tekinthető autentikusan magyarnak az a táncmuzsika, amit a gyermek Kodály a galántai cigányoktól hallott és jóval később ezekre emlékezve írta meg egyik legnépszerűbb zenekari kompozícióját, a Galántai táncokat? Aztán itt vannak a külföldi zeneszerzők is, akik számára elsősorban különleges koloritot, színes hangzást jelentett az általuk magyarnak hitt zenei alapanyag. Haydn G-dúr trióját (Hob. XV:25) „Cigány”-trióként is szokták emleget-

ni, mely sejtetni engedi, hogy a bécsi klasszika korában alkotó zeneszerző (aki harminc évet töltött a magyar Esterházy hercegek szolgálatában) nem népdalgyűjtő úton találkozott azokkal a dallamokkal, ami a mű 3. tételét Rondo all'ongarese-évé avatta, hanem nagy valószínűséggel cigányzenészek játékát hallva kaphatott ihletet egy ilyesfajta „egzotikus” tétel megírására. És itt van a nagy romantikus, Hector Berlioz. Már eleve homály fedi, milyen feldolgozásból ismerte meg a mi híres Rákóczi-nótánkat, ami aztán a legnépszerűbb része lett a Faust elkárhózása című drámai legendájának. A Rákóczi-induló néven ismertté vált részlet az 1846-os pesti bemutató óta az egyik legmagyarabbnak tartott zenemű, mely azóta is minden magyar számára a nemzeti függetlenség egyik jelképe. E néhány rövid példával csupán érzékeltetni akartam, mily sokféleképpen lehet megfogalmazni és értelmezni a magyar (vagy annak vélt) zene fogalmát.

Az ünnepi hangverseny – merthogy kétségtelven az volt – stílusosan Erkel Ferenc Ünnepi nyitányával kezdődött. A Himnusz és a Szózat dallamaival átszőtt kompozíció meggyőző pátozzal hangzott fel. A mű két nagy csúcspontja a Szózat idézetével teljesedett ki (milyen önzetlen gesztus ez a szerző részéről!), mely dús hangzásával, délceg tartásával kellő indítást és emelkedettséget adott az egész estének.

A szünetig ezután olyan művek következtek, melyek a magyar zene európai zenekultúrában való jellegzetes megjelenési formáira mutattak be példákat. Először Mandel Róbert játszott tekerőlanton – lebilincselően – négy hajdútáncot a zenekar két ütőművésze (Szilvási Attila, Janca Dániel) kíséretével, majd a már említett Haydn-trió tételét szólaltatta meg pontosan és igényesen Tóth Mariann, Viniczai Éva és Helecz Dániel. Következett Berlioz Rákóczi-indulója, melynek tempói, színei és hangsúlyai híven szolgálták egy emlékezetes interpretáció létrejöttét. A jól ismert, sokat hallott mű frissnek hatott, a megformálás tökéletesen felszínre hozta a kompozíció indulókarakterét. Az átgondolt dramaturgiával felépített első rész parádés, látványos interpretációkkal folytatódott. Az újabb vendég, a Rajkó Zenekar által előadott a-moll csárdás azért is bizonyult jó választásnak, mivel remek alkalmat adott a cigánybandák hagyományos hangszereseinek virtuozitásuk megcsillogtatására. A klarinét és a cimbalom szólói mellett Hollerung Gábor megfogalmazása szerint a „hegedűvel a kezükben született” muzsikuskok az örömmel vállalt jutalomjáték hangulatát mutatták meg játékkal. A Bu-

dafokiak mellett ők is közreműködők voltak az első féldőt lezáró Kodály-mű, a Kál-lai kettős megszólaltatásában, csakúgy, mint a Budapesti Akadémiai Kórustársaság és a Duna Táncegyüttes táncosai (koreográfus: Juhász Zsolt).

A hangverseny második felét a „tiszta forrásból” merítő, magyar népzeneben gyökerező jelentős alkotások uralták. Így Dohnányi Ernő Rurialia hungaricájának (op. 32/b) erdélyi népdalokat felhasználó 2. tétele, Bartók dunántúli parasztdal-feldolgozásai-ból egy csokorra való és Kodály Galántai táncok című kompozíciója. Az előadás különlegességét a zenekar tagjaiból alakult, autentikus népzenei játszó együttes (Szepe-si Bence – klarinét, Berán Gábor – primás, Kusz Viktória – kontrás, Lombos Pál – bőgő) közreműködése adta, mivel megszólaltatták azokat az eredeti népi dallamokat, melyek Dohnányit, Bartókot és Kodályt inspirálták. Az esetenként Tintér Gabriellával (ének) Szabó Dániellel (cimbalom) és Szokolay Dongó Balázssal (duda, furulya) kiegészült népi együttes bármely táncban megállná a helyét. Hollerung Gábor jó karvezető-höz illő az izsapi lányok történetét elbeszélő népdal kapcsán pedig még arra is talált alkalmat, hogy a Bartóké mellett Bárdos Lajos feldolgozását is megmutassa a Budapesti Akadémiai Kórustársaság közreműködésével. Mind a Dohnányi-, mind a Kodály-művet az adott tájegységre jellemző ruhákban és tánclepekkel színesítette és tette a legnemesebb értelemben igazi show-műsorrá a Duna Táncegyüttes tíz táncospárja. A Galántai táncok előtt még egy újabb műfaj, a jazz is szót kért: Binder Károly Concertójának I. tétele a szerző zongoraszólójával, melyben – Hollerung ismertetője szerint – a magyar népzene jelenléte szintén tetten érhető (ha másban nem is, Borbély Mihály tárogatószólóiban mindenképp).

Mi más zárhatta volna e mutatós, színes es-tet a teltház hangversenyterem közönsé-gének tapsait megköszönve, mint Brahms 5. magyar táncának légiiesen könnyed, tovasu-hanó, elegáns előadása. (Kovács Ilona)

Duna Szimfonikus Zenekar – 2014. február 21. (Duna Palota)

A Duna Szimfonikus Zenekar Pjotr Csajkovszkij (1840-1893) egy figyelemfelkeltő, csípős megjegyzésével hirdette Tavaszi bérletének 2. hangversenyét. A nagy orosz komponista „nem rokonszenvezünk egymással” kijelentése kortársához, Johannes Brahms-hoz (1833–1897) fűződő hűvös vi-

szonyát tárja elénk. A mondatot ismerve mi lehetne tehát frappánsabb, mint a két művész alkotásaiból összeállítani az est műsorát. Már csak azért is, mert így mintha egy zenei párbaj meghallgatására invitálnák a közönséget: döntsön a nagyérdemű, jo-gos-e az orosz mester pikírt véleménynyilvánítása. Hiszen a fenti megállapítás természetesen nem emberi kapcsolatukra vonatkozott, hanem egy felettébb szubjektív értékítélet volt a zeneszerző-Brahms munkásságáról. Csajkovszkij egy másik mondatával még a fenténél is tovább fokozta német kollégája szapulását: „Dühít, hogy ezt az önhitt középszert zseninek kiáltják ki.” Kérdés, mit ismerhetett tőle, minek alapján mondott ilyen szigorú ítéletet. Igaz, másokkal szemben sem fogta vissza magát. Händelt negyedrangú muzikusnak tartotta, Bachot szívesen játszott, de szerinte nem volt lángelme, Beethovent elismerte, ám nem szerette, Wagner zenéjét pedig kifejezetten unta. Még jó, hogy Mozartot istenítette, Gluckhoz vonzódott és volt néhány Haydn-mű, mely elnyerte tetszését...

A koncert első fele tehát Brahmsé volt, az Akadémiai ünnepi nyitány (op. 80) és a D-dúr szerenád (op. 11) képviselte a német mester „védelmét”. A kettő közül kétségkívül a nyitány a többet játszott. Bár alkalmi kompozíció (Brahms köszönetképpen írta a darabot a boroszlói egyetemnek, ahol díszdoktorrá választották), méltán vált rövid idő alatt igen népszerűvé. Ugyanakkor a szerző is tudatában volt annak, hogy írt már ennél igényesebb darabokat is. Hogy csak a nagyobb zenekari műveket említsük, ekkorra túl volt már az első két szimfóniáján és a Hegedűversenyen is. Mégis, a nyilvánvaló alkalmi jelleg ellenére is megragadja a hallgatót a belőle áradó életöröm. Tele van a korabeli humoros diákdalok idézeteivel, és ha ezeket a zárórészben felhangzó Gaudeamus igitur kivételével nem is ismerjük, mégis átjön belőle a derű és a diákos pajkosság. Nem véletlenül mondogatta Brahms a nyitányról, hogy az voltaképpen „diáknóták vidám pot-pourri-ja à la Suppé”. A zenekar elismerésre méltó figyelemmel és fegyelemmel követte a karmester, Medveczky Ádám pálcáját. Már az első percek után feltűnt azonban, hogy – bár az együttesnek remek fafúvósai vannak, kiválóak a rezek és a mélyvonósok, elismerésre méltóak a hegedűszólamok és remekül állta a sarat az ütőst igencsak megdolgoztató kompozíció, mégis – hiányzott a tömörszerű, egységes zenekari hangzás, mintha külön-külön, dobozból hangzanának az egyes szólamok. Nagy valószínűséggel ez nem a muzikusok hibája, hanem sokkal inkább az

egyébként gyönyörű, de zenekari hangver-senyek rendezésére kevésbé alkalmas terem akusztikájának róható fel.

A D-dúr szerenádban (a fiatal Brahms első zenekari kompozíciójában) a német komponista eredetileg a 18. századi szerenád hangulatát kívánta felidézni. A közel háromnegyed órás, hattételes darab azonban már nem a klasszikus divertimento mintáját követi. A koncertet indító nyitánytól több mint két évtizeddel korábbi mű inkább a jövő szimfóniáit tervezgető fiatal embert mutatja meg, a majdani későbbi nagy művek megtalálóját vetíti előre. Az egyáltalán nem könnyű szerenád a zenekar igényesen szólaltatta meg. Szépek voltak a szólók, táncosak a menüettek, sodró lendületűek a scherzók és színesek a saroktételek. Medveczky Ádám mesterien mutatta meg a partitúrában rejlő kontrasztokat, gondosan és súlyához mértén megfelelő intenzitással helyezte el a csúcspontokat. Tetszetős, kellemes interpretáció volt, kellő dinamikával és energiával.

A hangverseny második részében Csajkovszkij a legnépszerűbb versenyművek egyike, a b-moll zongoraverseny képviselte. Ami azt illeti, a mű megszületése után szerzője korántsem lehetett biztos abban, hogy valaha egyáltalán előadják majd szerzeményét. Az általa igen tisztelt Nyikolaj Rubinstein például „lejárthatatlan, zavaros szörnyűség”-nek nevezte a darabot. Tény, hogy nemcsak magas hangszertechnikai követelményeknek kell megfelelnie a mindenkor szólóistának, hanem meg kell teremtenie azt a sajátos atmoszférát is, ami például a második tétel édes-bús szláv melankóliáját, vagy a zárótétel tüzes orosz táncát jellemzi. Taraszova Krisztina, a 2013. évi Fischer Annie-ösztöndíj nyertese meggyőzően bizonyította, hogy nemcsak virtuóz, hanem egyszersmind érzékeny művész is. A darabot „sajátjának” tekintheti, annál is inkább, mivel 2009-ben – Gulyás István és Lantos István növendékeként – ezzel a művel diplomázott a Zeneakadémián. Az azóta eltelt évek alatt pedig bizonyára tovább érlelődött benne ez a különös, olykor vad, szertelen muzsika. Előadásában benne volt a szenvedély és a légység, az energikus-ság és a költőiség. Sikere megérdemelt volt. A precíz és alkalmazkodó kíséretért pedig a zenekart és karmesterét illeti az elismerés. A közönség tetszésnyilvánításából ítélve úgy tűnik, a Brahms-Csajkovszkij párbaj állása egyelőre döntetlen. A megfontolt döntéshez tehát még várjuk a Duna Szimfonikusoktól a további, ehhez hasonlóan magas színvonalú hangversenyeket.

(Kovács Ilona)